

PREDROMANIČKE CRKVICE NA BRAČU

(Vjeronauk & Likovna kultura)

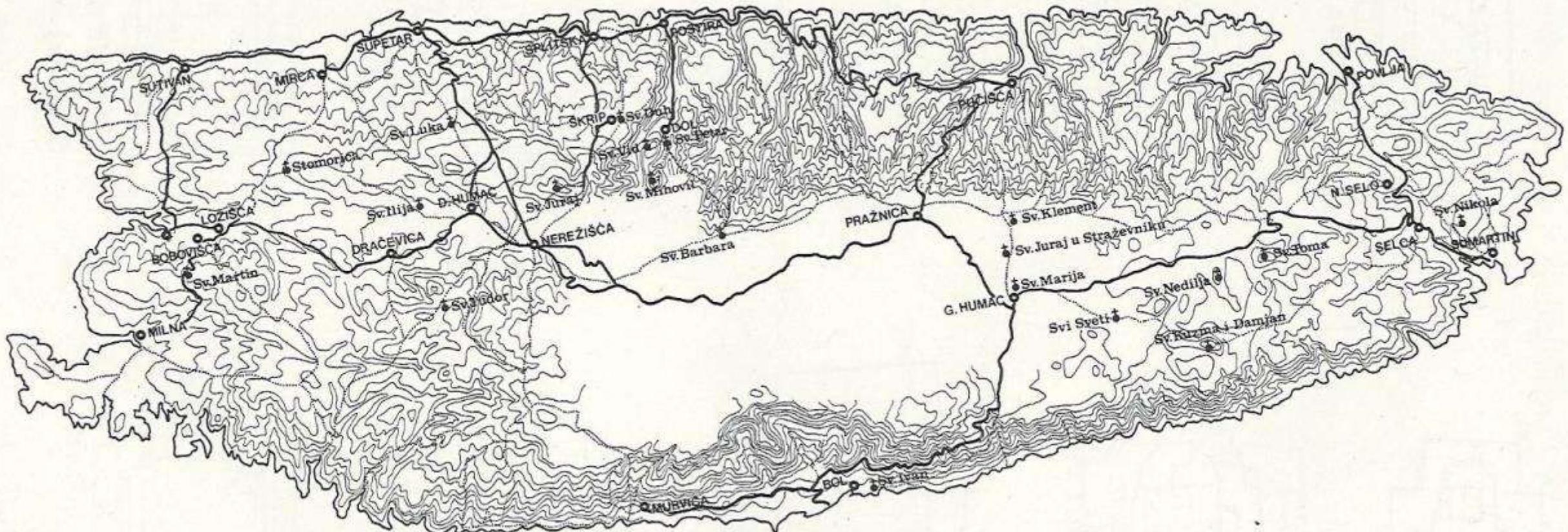
CILJ PROJEKTA:

- upoznavanje zavičajne povijesti i razvoj pravilnog odnosa prema baštini
- razvoj učeničkih kompetencija za samostalno istraživanje , obradu podataka i prezentaciju svog rada
- razvoj suradničkih odnosa i komunikacijskih vještina

ZADATAK :

- prikupiti, analizirati i sistematizirati podatke o predromaničkim crkvicama na Braču i povijesnim okolnostima njihovog nastanka

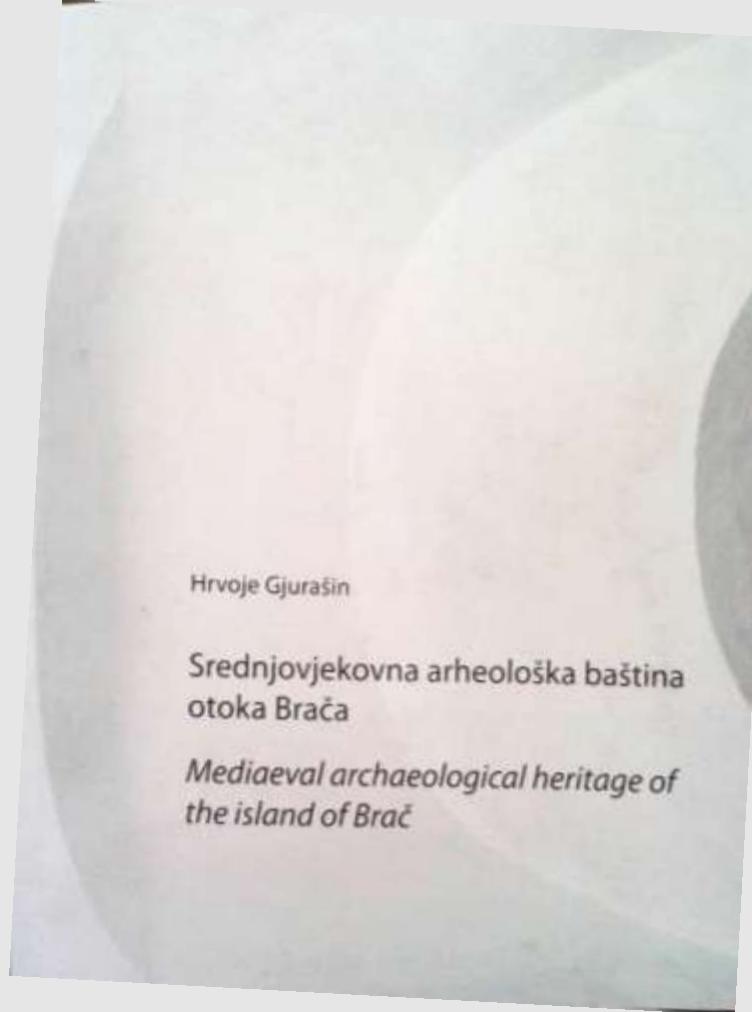
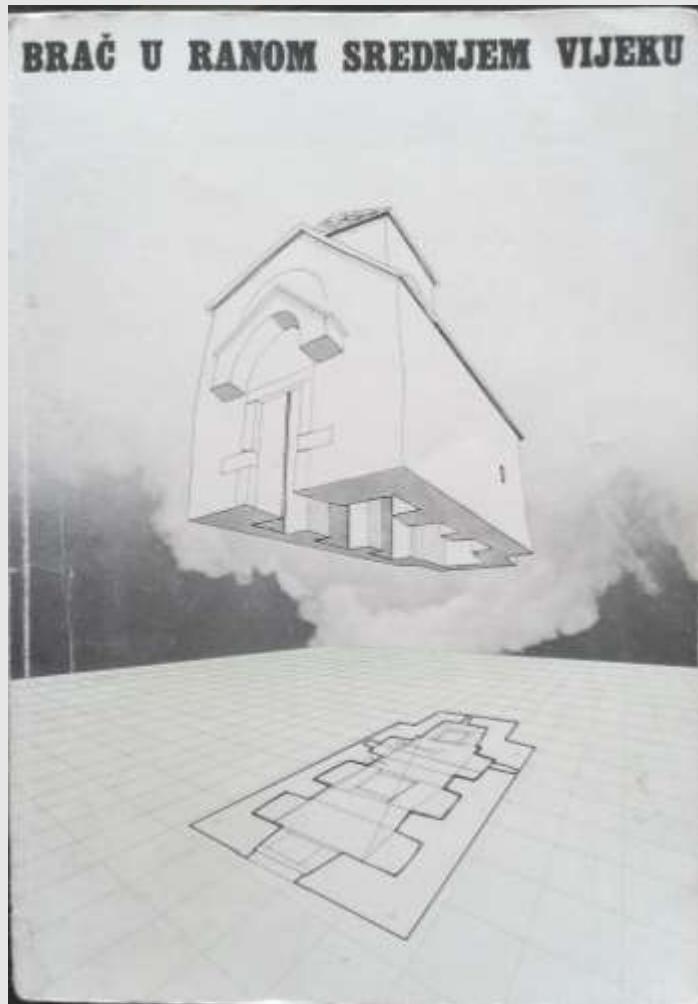
PREDROMANIČKE CRKVICE NA BRAČU

Karta otoka Brača s označenim ranosrednjovjekovnim crkvicama

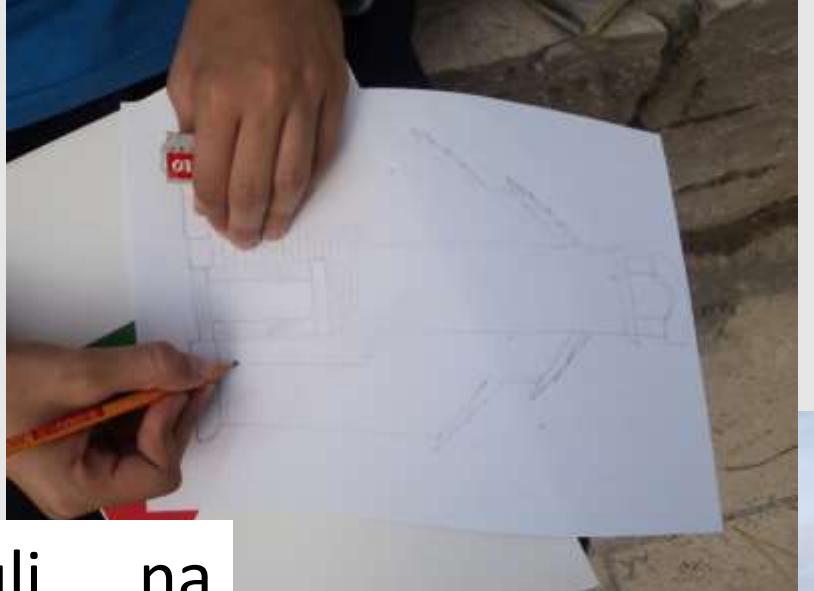
Projekt smo započeli prikupljanjem povijesnih podataka.

-Pisani izvori- literatura:

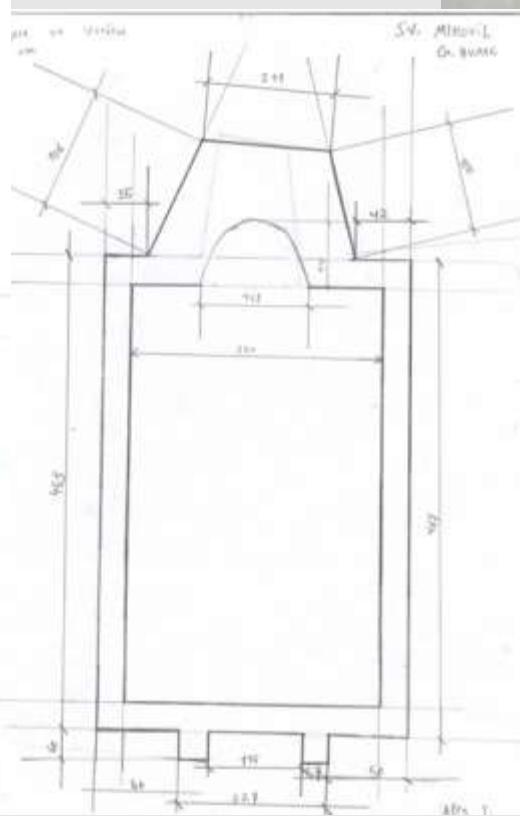
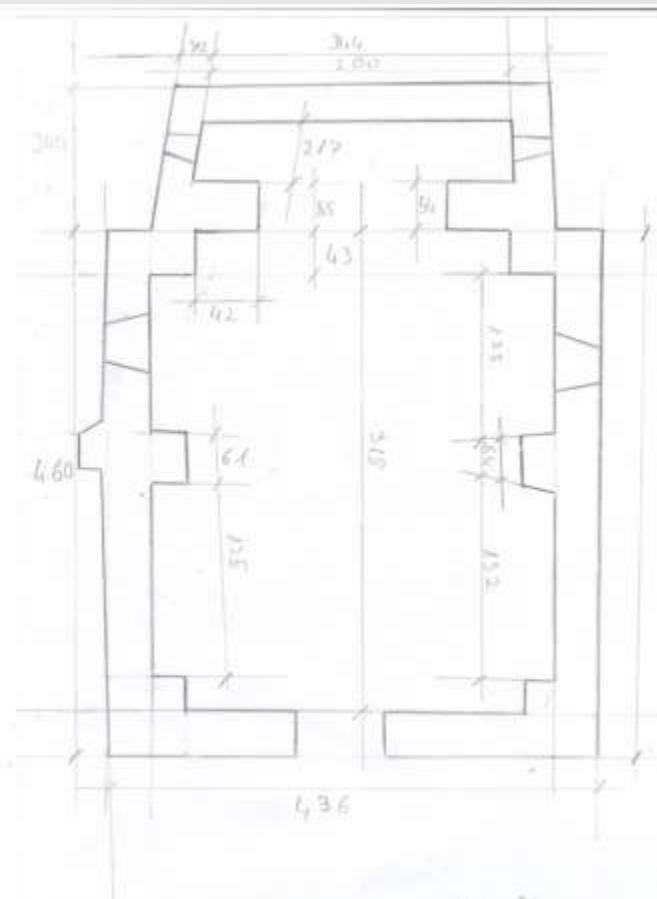

Zatim smo krenuli na terenski rad- crkvice smo fotografirali i skicirali....

Mjerili smo i crtali izmjereno.....

Izradili smo reljefe pročelja...

...i makete crkvica.

Fotografije i podatke smo složili u prezentaciju.

Pri kraju projekta posjetili smo Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.

Saznali smo da postoji više različitih tipova crkvica prema tlocrtima:

U obliku cvijeta

U obliku grčkog križa

Uzdužni tip – u obliku pravokutnika

Crkvica Sv. Martin, Split

Bili smo i u crkvi Sv. Martina iznad Zlatnih vrata.

ŽIVOT HRVATA NA OTOKU

Hrvati su počeli doseljavati na Brač od sedmog stoljeća. Zatekli su romansko stanovništvo koje je već bilo pokršteno. Od njih su učili kako obrađivati zemlju i uzgajati stoku, ženili se s njima , a pod njihovim utjecajem i djelovanjem misionara počeli su se i pokrštavati.

Makarska

Predromanika (9.-11.st.) je doba prvih hrvatskih vladara. Brač je u to vrijeme dio neretvanske kneževine koja je bila pod pokroviteljstvom bizantskog cara.

Neretva (iza otoka Hvara)

Hrvati su se naselili u unutrašnjosti otoka, često na mjestu starijih ilirskih naselja, daleko od mora, kojim su plovile gusarske lađe, željne pljačke i otimanja.

Neka od tih naselja
više ne postoje :
Dubrave, Mošuje ,
Gradac, Straževnik;
ali su sačuvane
njihove crkve.

Kao uzor za gradnju crkve mogli su poslužiti ostaci ilirskih i rimskih građevina, kao i ranokršćanske bazilike kojih je bilo dosta na Braču .

Ilirska gradina uz crkvu Sv. Mhovila kod G.Humca

Ostaci rimske građevine ispod crkve Sv. Ivana u Bolu

Ranokršćanska bazilika Sv. Lovre u Lovrečini

Iliri su slavili svoja božanstva na vrhuncima, jer su mislili da su tako bliže Bogu. I Hrvati su neke crkve podizali na brdima, često baš na mjestima poganskih svetišta.

Crkve su se gradile i uz naselja, a oko njih je obično bilo groblje. U njima su se redovno održavali obredi, a u crkvicama na vrhuncima samo na dan njihovog sveca.

Velika većina sačuvana je do danas, jer su neprestano služile vjerskim obredima.

Cijelo mjesto je išlo u procesiji do crkve. Putem do crkve brali su cvijeće, stavljali ga na oltar i blagoslivljali, te nosili kući, onima koji nisu mogli doći. Taj običaj sačuvan je do danas kod crkvice svetog Klementa.

Stanovništvo se bavilo stočarstvom i poljoprivredom i često se obraćalo bogu da im sačuva urod i stoku od bolesti i nevremena. To su bile molitve zaklinjanja:

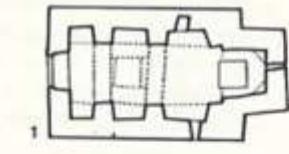
MOLITVA PROTIV MIŠEVIMA , SKAKAVCIMA, GUSJENICAMA ,CRVIMA I DRUGIM ŠTETNIM ŽIVOTINJAMA

*... Zaklinjem vas da odmah odstupite s naših polja i njiva i da više u njima ne stanujete...
Proklinjem vas sa strane Boga svemogućega i svega dvora nebeskoga i svete Crkve Božje
da budete prokleti samo god pođete i da vas s dana na dan bude sve to manje i sami od
sebe da izgnete...*

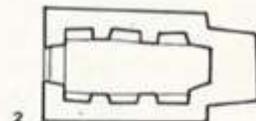
BLAGOSLOV POLJA

Svemogući vječni Bože... dostoј se blagosloviti i očima milosti svoje pogledati zemlju, njive, polja, livade i vinograde naše: da sjeme, posijano od sluga tvojih usplodi i plod uzraste i sačuva se, da ga ljudska noga ne pogazi, trnje mu ne naudi, crvi ne podgrizu , ptice ne pozoblju , grad ne obije, vihar ne povali, zloduh vjetar ne otruje , oluja ne razaspe, sunčana vrućina ne opali, zračna ljutina ne osuši , potop daždeni ne priduši i što nauditi može, da ne naudi ....

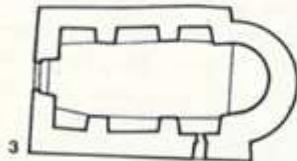
OSOBINE STAROHRVATSKIH (PREDROMANIČKIH) CRKVICA

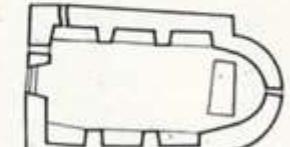
1
Sv.Nikola

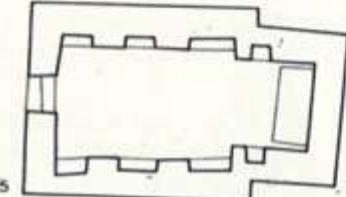
2
Sv.Toma

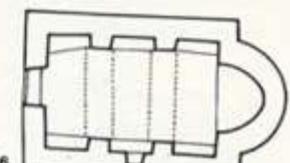
3
Sv.Nedilja

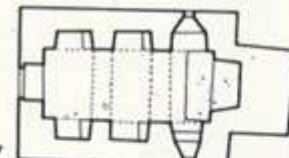
4
Sv.Kuzma i Damjan

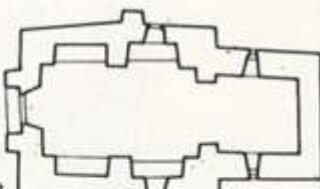
5
Svi Sveti

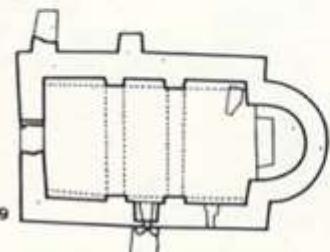
6
Sv.Juraj u Straževniku

7
Sv.Klement

8
Sv.Ivan

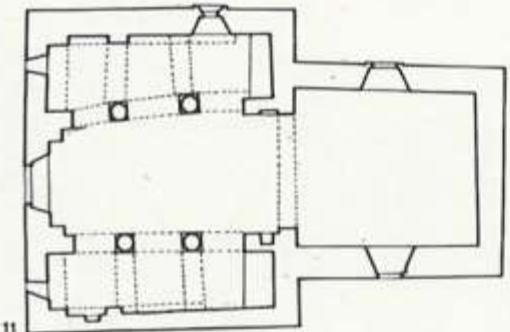

9
Sv.Mihovil

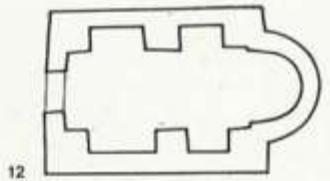
0 1 5m

Sve bračke crkvice su uzdužnog tlocrta i jednostavnog četvrtastog oblika.

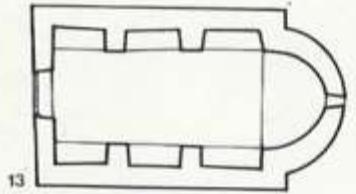

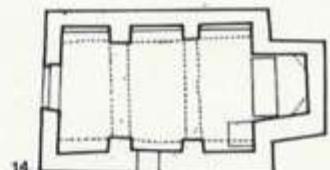
Sv. Duh

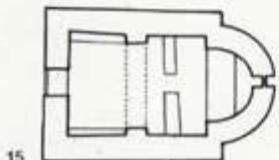
Sv. Tudor

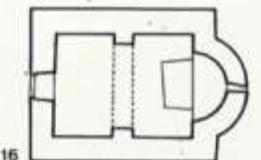
Sv. Martin

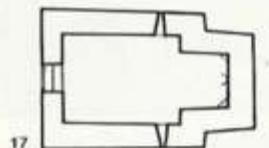
Sv. Ilija

Stomorica

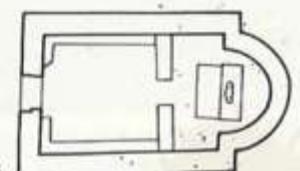

Sv. Luka

Sv. Barbara

0 1 5m

Sv. Vid

Male su, a tlocrti su im nepravilni.

Sve su crkve jednobrodne, osim Sv. Duha u Škripu.

Građene su od nepravilnog lomljenog kamena i pokrivene krovom od kamenih ploča.

Zvonik na preslicu je nadodavan u kasnijim stoljećima.

Bile su ožbukane
izvana i iznutra i
obijeljene
vapnom. Iznutra
su bile i oslikane.

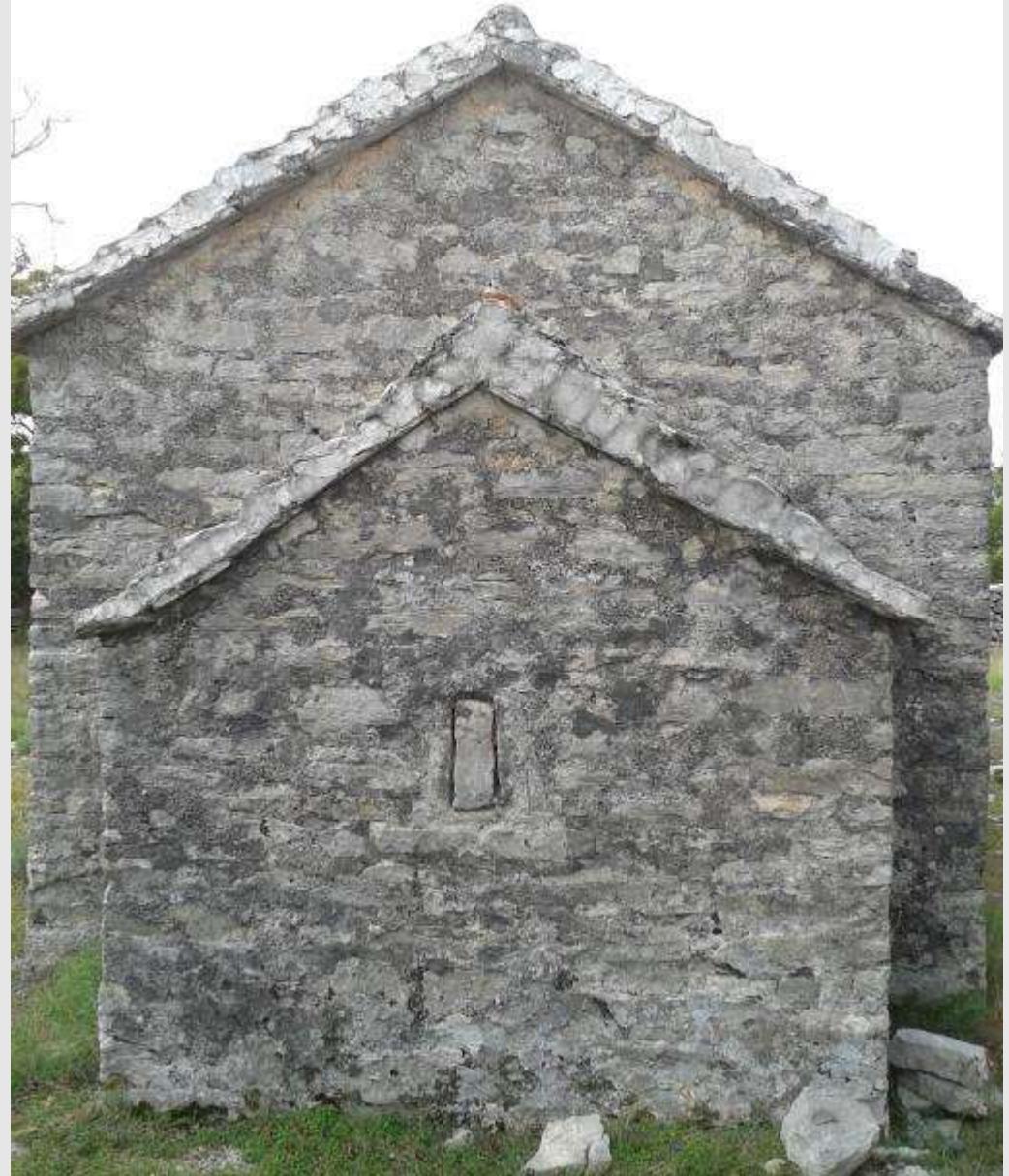
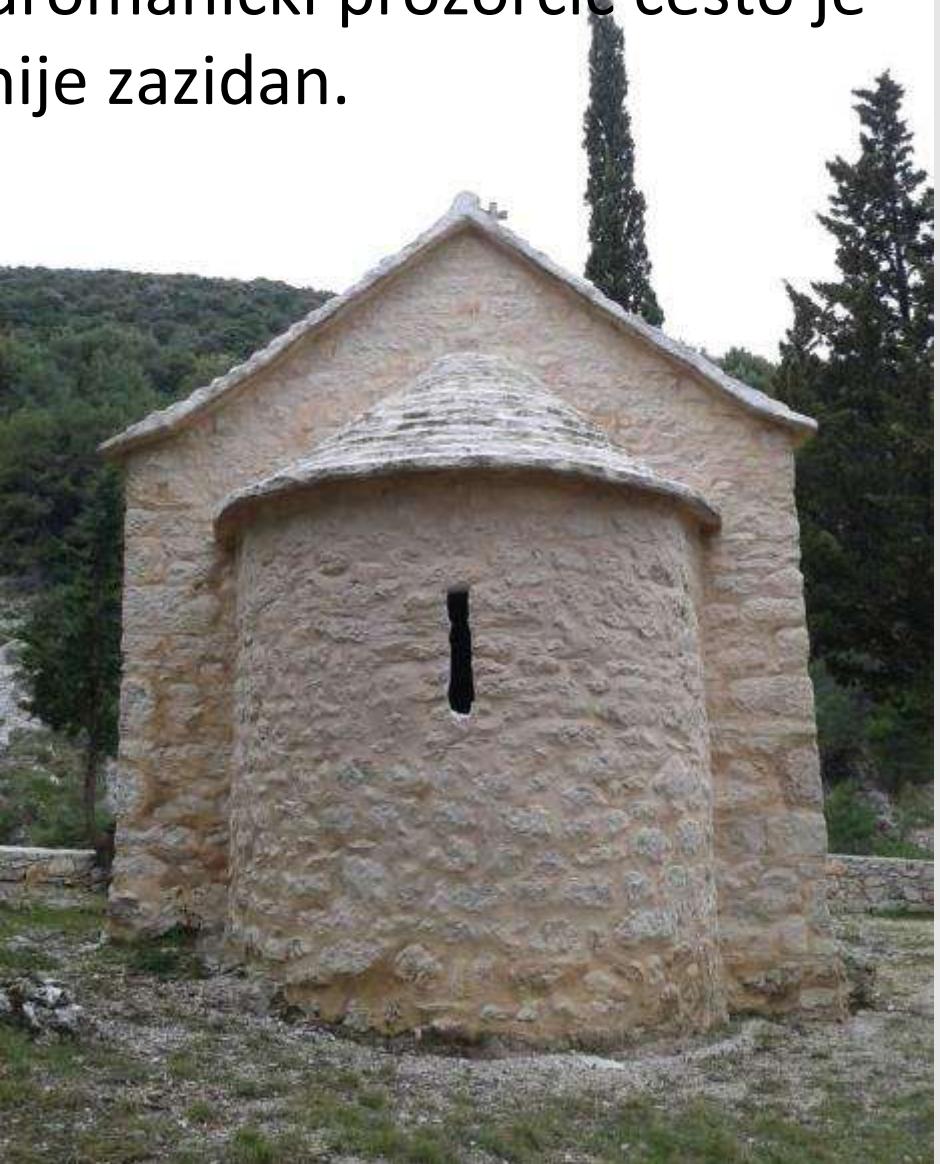
Svetlo je dolazilo
kroz vrata i kroz
mali prozor u apsidi.

Neke crkve iznad vrata
imaju otvorenu lunetu,
a neke imaju prozore i
na bočnim zidovima.

Apsida je četvrtasta ili polukružna.
Predromanički prozorčić često je
kasnije zazidan.

U apsidi je oltar, koji se u predromanici sastoji od jednostavne ploče na stupu. Kasnije je donji dio apside zazidan, oltar na povиenom mjestu, a u nišu su postavljeni renesansni kameni reljefi.

Udubljenja u zidu služe za
odlaganje obrednih predmeta.

Unutrašnjost je skoro uvijek podijeljena (raščlanjena) slijepim arkadama (po tri sa svake strane), koje su koji put ispunjene u dnu pa djeluju kao niše.

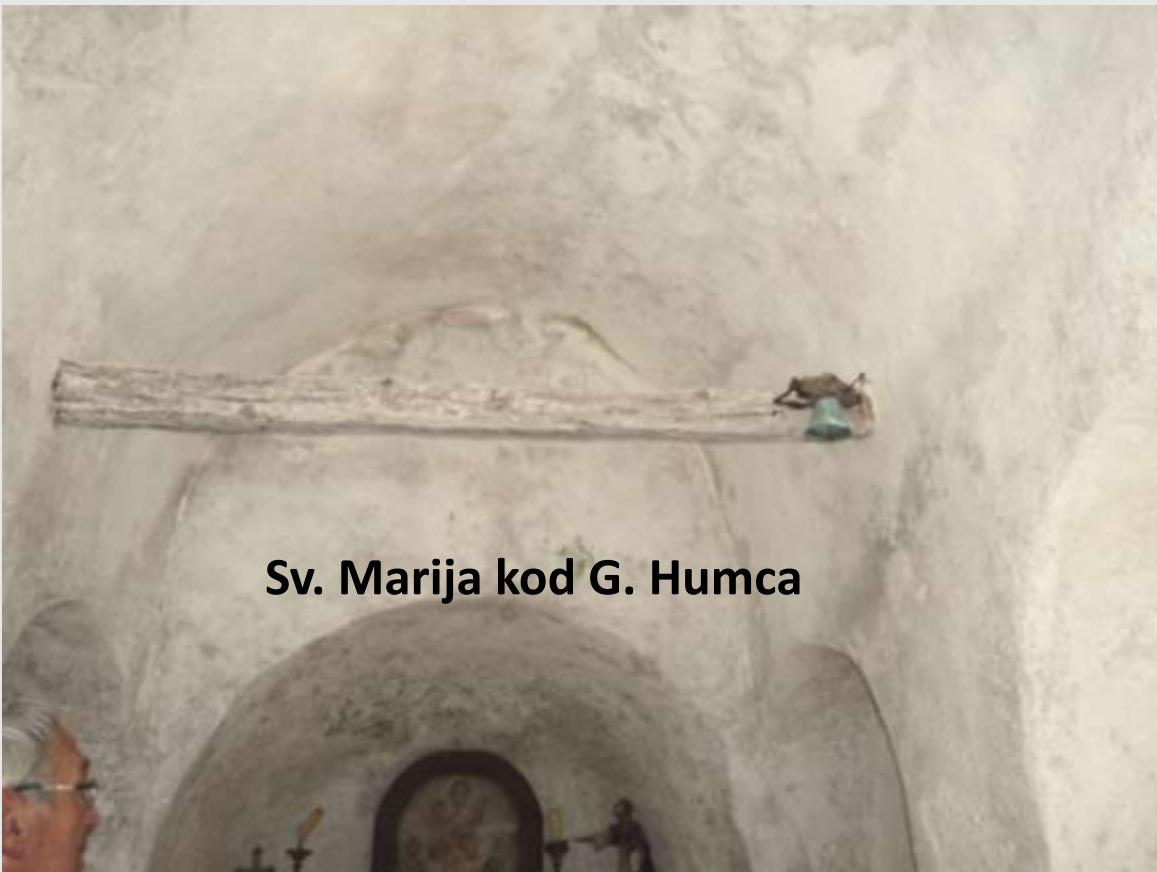
Sv. Mihovil kod G.Humca nema arkade.

Sv.Petar- Dol

Sv. Juraj- Straževnik

Iznutra su presvođene
bačvastim svodom sa
pojasnicama ili bez njih.

Sv. Nikola kod Selaca ima i malu kupolu u sredini. Nekada je imala i crkva Sv. Mihovila u Dolu, ali je kasnije uklonjena.

Pod je popločan nepravilnim
kamenim pločama.

**U crkvi Sv. Jurja u Straževniku
pod je od živog kamena.**

CRKVICE ISTOČNOG I SREDIŠNJE DIJELA BRAČA

Sv. Juraj - Straževnik

Crkva se nalazi u nekadašnjem naselju Straževnik.

Po onome što smo vidjeli zaključili smo da je to nekad bilo veliko naselje. Kao i ostala, raseljeno je u doba kuge (15.st.) koja je pokosila više od polovice stanovništva Brača.

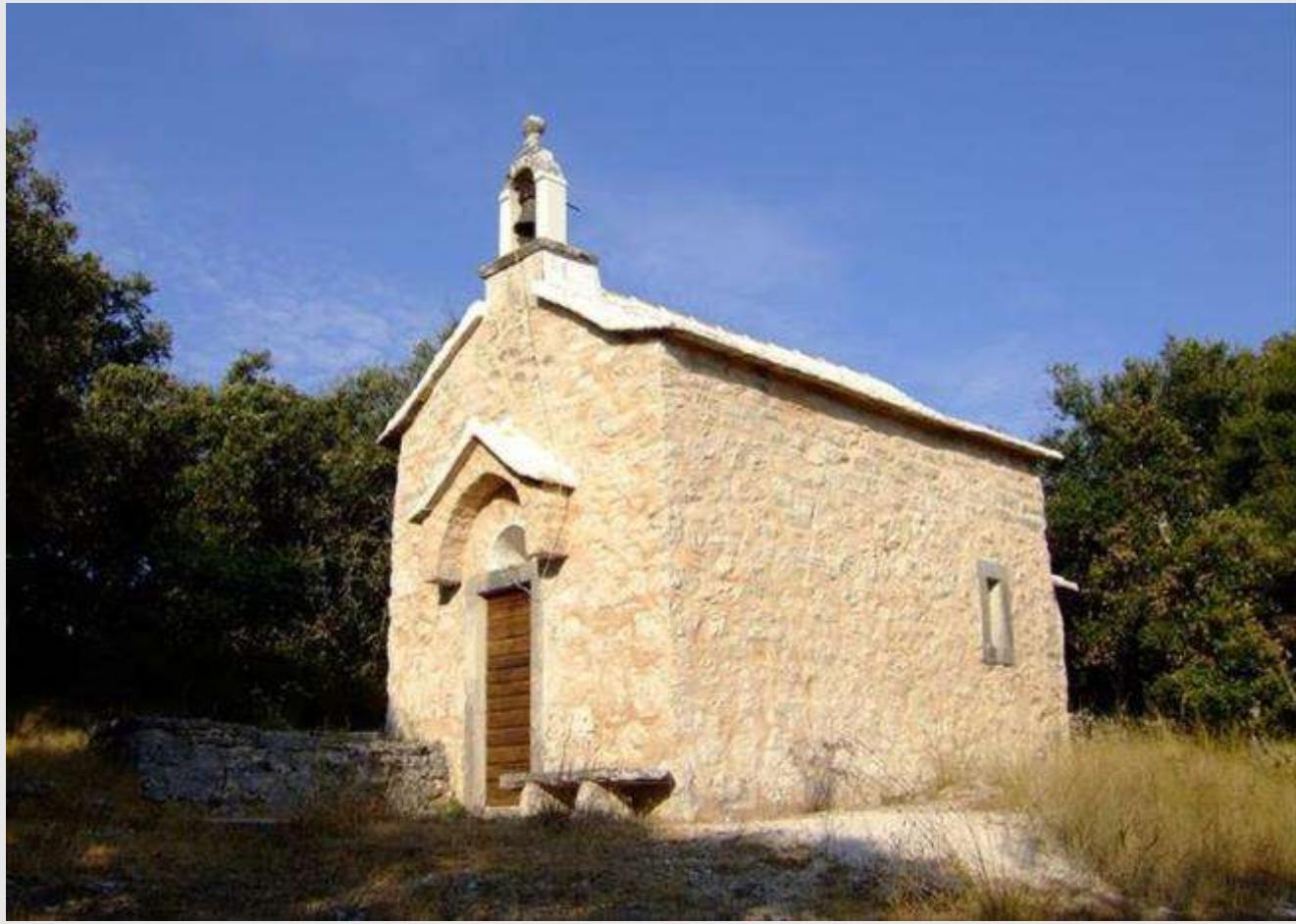

Uz crkvu se vezuje i najstariji pisani podatak: godine 1111.g. Vid Stanislav darovao je zemlju zvanu Strmena Prodol Crkvici sv. Jurja za oprost svojih grijeha. Po tome znamo da crkva sigurno datira s kraja 11. st. i početka 12. st.

Za razliku od ostalih crkvica, ovoj je zvonik na preslicu građen sa crkvom i smatra se najstarijim na otoku Braču ...

Sv.Klement - Straževnik

I ova crkva se vezuje uz Straževnik
i uz nju je groblje.

U doba renesanse napravljene su
stopenice i nadodan reljef Sv.Klementa.

Sv.Duh- Gornji Humac

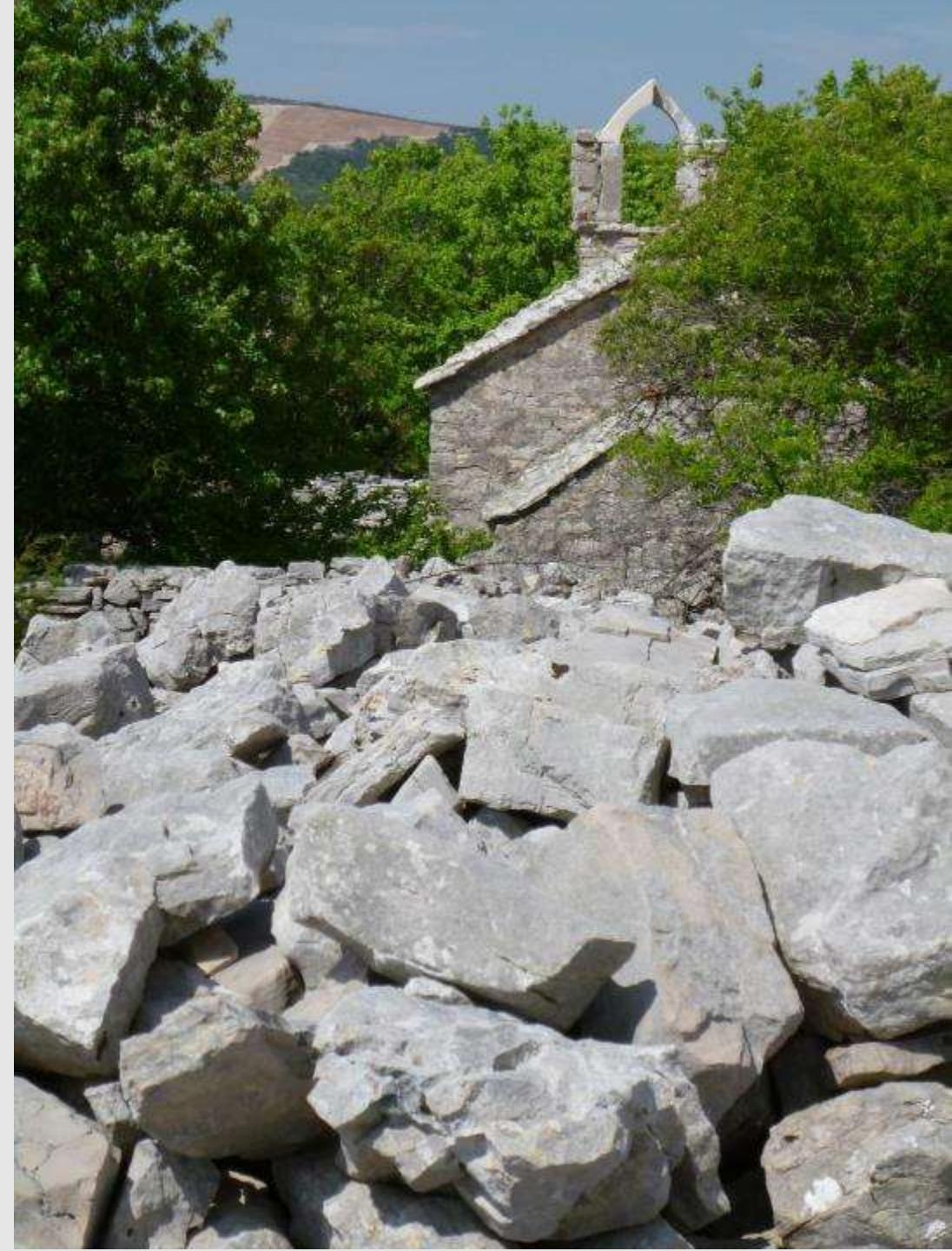

Svod ove crkve ima šiljasti presjek, što nam govori o kasnijem vremenu gradnje

Sv.Mihovil- Gornji Humac

Sagrađena je na mjestu ilirske gradine i grobova; to svjedoči da je taj prostor trajno bio naseljen.

Na oltaru je reljef Sv.
Mihovila, zaštitnika od zla.

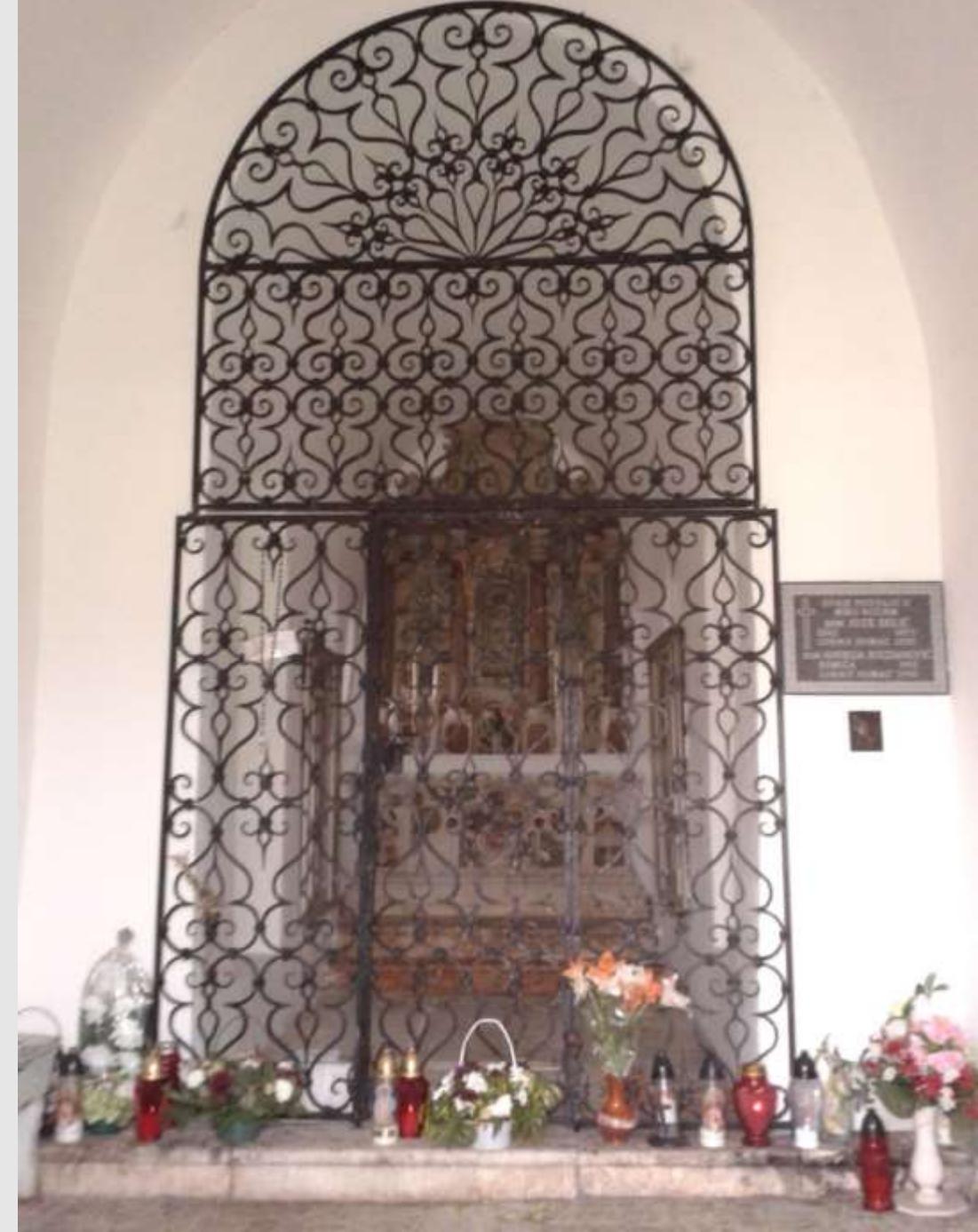

Sv.Marija-Gospa miraška-G. humac

Nalazi se na brdu iznad mjesta Gornji Humac i uz nju je groblje .

Predromanička je crkvica, a
produljena je u renesansi.

Svi sveti- Gornji Humac

Pripadala je starom naselju Mošuje i Dubravice i uz nju je groblje.

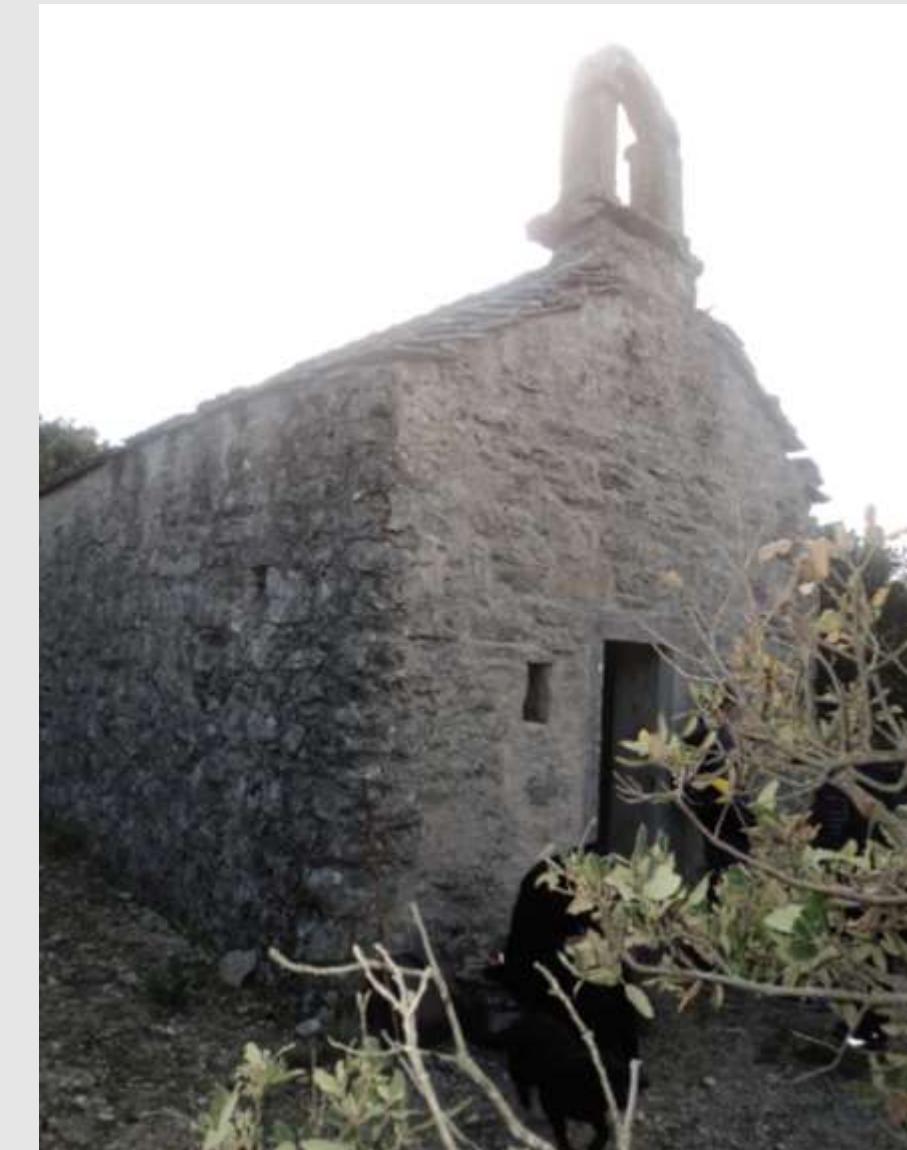
U arkadi s desne strane vrata nalazi se grob.

Sv. Kuzma i Damjan-Smrčevik

Crkvica Sv. Kuzme i Damjana se nalazi iznad zaseoka pod imenom Podsmrčevik.

Na oltaru se nalazio reljef koji je maknut zbog restauracije i danas se nalazi u župnoj crkvi sv. Nikole u G. Humcu. Restauracijom je crkvi враћен prvobitni izgled.

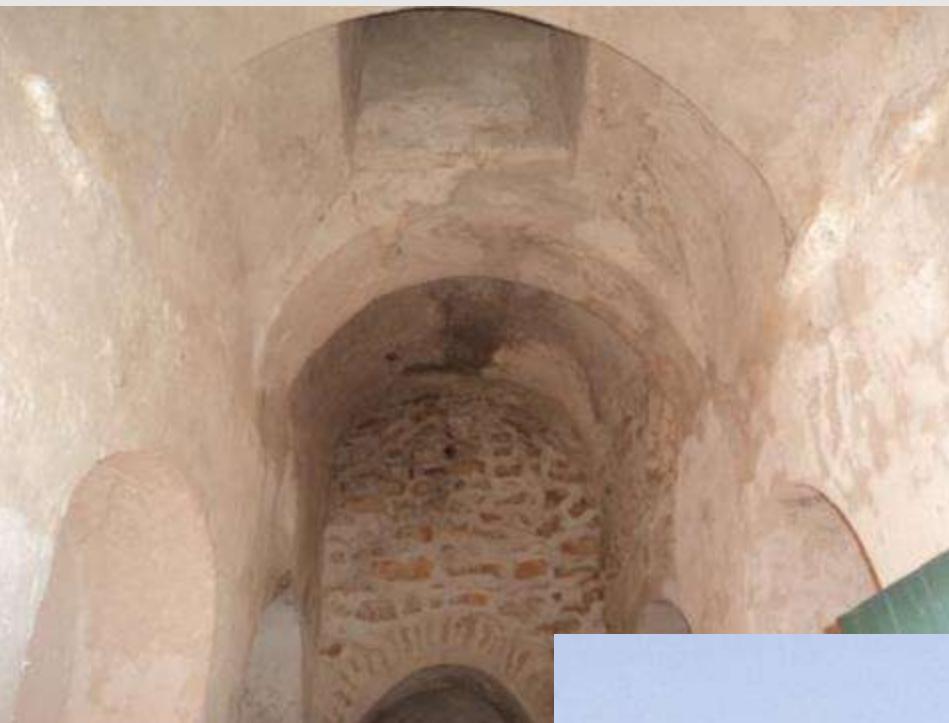
Sv. Toma

Crkvica sv. Tome nalazi se nedaleko od zaseoka Nadsela.

Na nadvratniku je zapisana godina 1882.g, a iznad vrata je 1914.g. postavljena ploča na kojoj piše: „Od munje i grada osloboди nas Gospodine.” te „Sveti Toma moli za nas.”

Sv. Nikola-Selca

Spada među najljepše crkvice na Braču. Ima četvrtastu kupolu na trompama, pokrivenu stožastim krovom.

Sv. Marija (Nedija) - Smrčevik

Crkva Sv. Marije se nalazi u nekadašnjem naselju Gradac.

Naselje danas ne postoji, ali su sačuvani ostaci groblja oko crkve. Grobnice su obložene s četiri kamene ploče, a petom su pokrivene.

Sv. Juraj- Nerežišća

U apsidi iza reljefa se vidi prozor koji je izvana zazidan.U apsidi je kameni stol na kojem se nalazi renesansni reljef sv. Jurja.

Jedina ima vanjske zidove raščlanjene uskim, visokim i plitkim lezenama.

Sv. Petar u Dolu

Primjer je uspješne obnove. Iznad vrata nalazi se šuplja luneta s visećim lukom. Zvonik na preslicu, s najstarijim zvonom na otoku, nadodan je u 14.st.

Sv. Mihovil nad Dolom

Nalazi se na strmom brežuljku Miholjratu obraslom maslinama.Uz nju se vide ostaci stare rimske građevine, na čijem je mjestu podignuta.

Vrata su napravljena
od rimskog
sarkofaga.

Crkva je nekada
imala kupolu (kao
Sv. Nikola) i vrata
na južnoj strani.

Sv. Duh u Škripu

Nekadašnja škripska župna crkva nalazi se na starom antičkom kultnom mjestu i oko nje je groblje. Jedina je trobrodna, ali je kroz stoljeća dosta izmijenjena.

Bočni brodovi su natkriveni bačvastim svodom koji ima poprečne pojaseve.

Na mjestu gdje je prije bila apsida, u renesansi je dograđen novi dio crkve.

Sv. Ivan (i Teodor) u Bolu

Sagrađena je na mjestu stare rimske građevine. Ostaci su u lapidariju ispod crkve.

Posebna je po tome što je jednobrodna, a pročelje je u dvije visine, kao da ima tri broda.

U lapidariju su i ostaci srednjovjekovnih slika i oltarne pregrade.